

PLURIVALENȚE DE TOATE FELURILE

(Olga Caba)

N-a fost cazul să exagereze cu nimic – ba nici măcar să îngroașe cât de cât ceva – Ligia Dimitriu pentru a reconstitui „biografia spectaculoasă”¹ a Olgăi Caba – iar aceasta să-i rezulte chiar cum zice. Ba dimpotrivă, Olga i-a oferit așa surplus de material biografic – dramatic și picant deopotrivă – încât Ligia a trebuit să se mai reprime în folosirea lui, mai ales în partea care deborda spre picanterie. Dar s-a documentat exhaustiv și de munca ei mă voi folosi pentru a strînge în câteva rînduri o biografie ce-ar merita un film (dezinhibat) – dar asta numai pentru cei care nu vor să vadă reconstituirea în detalii făcută de Ligia. Olga (n. 1913, la Valeva, azi în Slovacia, d. 1995, la Sebeș) a urmat literele clujene și a fost un fel de protagonistă în cenaclul lui Victor Papilian. Era oarecum de la sine remarcabilă, de vreme ce arăta – zice Anișoara Odeanu – ca un „haiduc feminin”². Plus că i se întîmplau tot felul de misterioase și paranormale (din acest repertoriu Ligia înfățișează câteva), așa încît nu-i de mirare că a ajuns „dependentă de spiritism” (era un fel de tradiție în familie)³. A debutat ca prozatoare, cu *Vacanța sentimentală în Scoția* (apărut în 1944; a fost burserie în Anglia), deși se remarcase mai întîi și mai degrabă ca poetă. În această calitate o și propune Octavian Șireagu în antologia sa⁴, anunțînd că are în manuscris un volum de *poezii lirice* și unul de *eseuri* (de le va fi avut! Mai toți antologații lui Șireagu se laudă cu sertare pline care s-au dovedit cam goale). Dar vîlvă curată a stîrnit Olga nu prin ce-a scris, ci prin ce-a făcut măritîndu-se cu Erica Tecău (după un prim mariaj cu Raul Șorban). E o poveste destul de încurcată, căci și Ligia și Nicolae Afrapt⁵ spun că s-ar fi căsătorit în 1957, după ce, cu un an înainte, Erica s-a prefăcut în Eric (trăiesc împreună la Sebeș după ce Olga iese din închisoare). Bлага, peste care cele două/cei doi dau buzna într-o zi, la bibliotecă, lăsîndu-l perplex cu povestea lor, plasează însă evenimentul în 1948⁶. Desigur că Bлага e documentat mai degrabă din zvonuri și din bîrfe (și despre cartea apărută în '44 zice că ar fi apărut înainte de război!), așa că mai credibilă e Ligia, care s-a documentat din surse directe. Oricum, lui Bлага cele două i se par niște „amazoane ambigene de mahala”⁷, iar Olgăi îi încarcă biografia – convins cum e că „o viață întreagă Olga a trăit în, prin și din extravagante”⁸ – și cu nefăcute: la Paris s-ar fi „încurcat cu un negru, chelner și poet”, iar apoi, revenită în țară, ar fi ținut-o tot în măritîșuri: „s-a măritat de cîteva ori, în ordine cronologică cu un poet, cu un pictor, cu un actor.”⁹

Adevărul e, zice Ligia, că nu s-a măritat decît de două ori: cu Șorban și cu Eric/a. La închisoare ajunge în 1952 (și stă pînă-n 1954), pentru că ar fi avut activitate legionară. Olga scrie, într-adevăr, în gazeta legionară *Axa*, dar Afrapt (care i-a studiat dosarele de la Securitate: 7 volume, 1689 de file!) zice că „a fost, cel mult, o simpatizantă”¹⁰ (se poate să fi fost doar atît; nu era singura legionaroidă sau legionarofilă din cenaclul lui Papilian), mirîndu-se însă de „lipsa de interes” a „organelor” „față de viața /.../ sentimentală”¹¹ a acestui cuplu de care vuia Sebeșul. Înclinațiile Olgăi par să fi fost destul de transparente, căci una dintre informatoarele își dă singură seama: „cred că e puțin lesbiană, mă săruta tot timpul”¹², cu toate că Raul Șorban îi garantează Ligiei că Olga n-a fost „nicidecum alterată sexual de lesbianism” iar Erica, la rîndul ei, „avea toate organele bărbătești” de la bun început¹³. Sebeșul, firește, era la curent iar elevii celor două profesoare bîrfeau eminent: „domnișoarele profesoare fac ca pisicile.”¹⁴ Probabil nu mai era un secret de multă vreme, dacă, la o șezătoare de prin '37, Olgăi i s-au făcut „cîteva epigrame nesărate”¹⁵. Hăituită de securitate în permanență, Olga revine, totuși, în viața literară – și chiar e primită în Uniunea Scriitorilor în 1971.

Revine ca poetă, cu *Poezii*-le scoase la Dacia (Cluj, 1970), deși apoi va persevera în proză. În ierarhia ipostazelor, Ligia o pune pe cea poetică pe locul trei, după cea de prozatoare și cea de dramaturg (poate fi și argument cantitativ, nu neapărat calitativ), remarcînd că poemele, „asemenea prozei, /.../ oscilează între atitudinea calmă, detașată, impersonală, contemplativă și tonul apăsător al răfuielii cu viața și cu Divinitatea.”¹⁶ Apucături contemplative remarcase încă de pe la începuturile Olgăi Ion Chinezu, impresionat de „cerebrala de severă sobrietate”¹⁷ care i se părea Olga. Olga era însă cerebrală tocmai pentru că era prea senzuală (ca și Eugenia Mureșanu, colegă de cenaclu, cu care și seamănă în procesarea de clasicități și simboale, unele și la Olga trase în sonete). Cînd ia, la modul parnasian, cîte-o antichitate, fie că-i ruină, fie că-i zeităte, procedează cam în maniera de început a lui Ion Barbu, injectînd în pietre vitalitate și punîndu-le să viseze că sparg tiparele spre a se retopi în marea vitală: „Purtat-am în creștet frunze de agave/ Tăiate din lună și din noapte/ Ciorchinile grele în marmoră coapte/ Cu mustul înghețat în vine strîmtorate//...// Să sparg această scoică de cristal/ Care mă-ncercuiește de triste milenarii” etc. (*Coloana*).

Spre „vitala histerie” trage și Olga, dezlănțuindu-se în reverii de senzualitate apoteotică: „Și stele mari și coapte am culege/ Și-am soarbe vinul lor albastru de lumină/ Și visurile noastre în beția divină/ S-ar recunoaște-n spațiu și s-ar uni alene” (*Invitație*). Un asemenea vis de frenezie se traduce imediat în violență – și senzuală și sentimentală –, căci la Olga declarațiile de dragoste au impetuozitate fatală și cele mai delicate gesturi sînt jertfe crude: „Dar știi tu oare/ Că mîna-ntinsă ție e o floare/ Smulsă din trup, și știi tu oare/ Că sufletul sub pasul tău îmi moare?” etc. (*Cîntec de dragoste*). Se și știe vulcanică, dionisiacă eminent, așa că invocă o condiție apolinică (și se autodisciplinează în versuri clasice): „Tu, ce culegi din vremuri forma fără prihană/ Fă-mă să nu mă-mprăștiu ca apele nebune/ Izbucnirilor mele frînă de piatră pune,/ Închide-mă pe veci, ca pe fata troiană” (*Vas grec*). Dar visurile tot la registre extatice trag, la repertoriul senzațiilor maxime: chiar retrasă „pe o insulă pustie”, Olga se așteaptă la același lucru: „Să văd un viking intrînd pe ușă/ Cu gheața în barbă și ochii de ceață/ Și marea cea largă scrisă pe față” (*Far Oer*). Orice s-a întîmpla, Olga e cuprinsă de fioane electrice și vibrează carnal la fiece incident: „un greier nu țîrîie noaptea fără ca toată/ carnea fragedă și dură să nu tremure prelung” (*Femeia vegetală*). E de felul ei o panteistă care visează intensități letale, ebrietăți extatic-funeste: „Sub pleoape verzi ochii visează adînc spre/ izvoare, mai adînc, spre bezna caldă, spre moarte” etc. (idem). Beția vitezei devine pură frenezie cosmică, peisaj de convulsii extatice: „Luna încalecă dealuri/ În goană nebună și-n valuri/ Pornesc munții în tropot/ Din ascunzișe de șopot/ Cresc păduri în fiori de vijelie/ Dezlănțuita herghelie/ Smulge torente, tîrăște ogoare cu sine/ În clotot” etc. (*Accelerat*). Nu-s mai puțin extatice nici alte beții senzuale, cele, bunăoară, în care electricitatea e erotică: „Peste tot adieri de sărut, polen, umede grădini Hesperide,/ Reverberații stelare tremură-n fiece mugur ca un strigăt,/ Aerul arde greu de-atîtea paradize/ Străvechi și totuși crude, ca iarba nouă, noi” etc. (*Învocație către clipa efemeră*). Nimic nu dezlănțuie însă o vîltoare senzuală mai intensă decît însăși vocația poetică – blestemată, dureroasă, sfîșietoare – dar fericită!: „Vai! Tinjeala asta surdă roade din mine viață și vlagă și sînge/ Vîntul nu mi-o răcorește și marea nu mi-o stinge/ Mai crud ca lupul încolțit de pradă/ Mai statornic decît golful ce mușcă țărnul/ cu gura albastră deschisă-n veșnicie/ Mai crîncen ca pumnalul înfipt în carne vie/ Fără sfîrșit, ca moartea. Atîta chin și-atîta înaltă nebunie/ Cum pot să reînvie dintr-o melodie/ Neauzită de nimeni? De ce-ai făcut din mine torță de lumină?” etc. (*Marea socoteală*). E o romantică aproape calificată Olga, trăind spasmele creației cu patetisme desăvîrșite. E și glumeață însă după rafala de patetice, căci face imediat voltă postmodernistă și trece la joaca de-a poetica: „Dar să vă purtați bine,/ Cînd îmi moi tocul în cerneală, să intrați în rime/ Ca soldații în linia de bătaie/ Și cînd vă spun

eu alb, alb să fie și pace/ Toată lumea cu botul pe labe și tace” etc. (idem). Se mai și răsfață în cîteva piese ludice (cîteva pisicești), dîndu-se, bunăoară, în „scrînciob”: „Căței și iepuri se-nvîrtesc cu noi/ De papagali și dingo nu mai spui/ De sturzi și de episcopi și cotoi/ Și canibali suavi și fete cu pistrii” etc. (*Scrînciobul*). În ultima treime, volumul e un fel de amestecătură cu de toate, ca și cum Olga ar trece printr-o fază de incoerență tematică și de formulă (sînt strînse lucruri din mai multe vremuri, așa că e de la sine dat că se putea afla în primejdie de încîlceală). Piesa care sare peste toate celelalte (inclusiv peste proiectatul „Ethos și Eirinnie”, probabil un fel de poem alegoric în manieră romantică, plin de dezbateri vorbărețe care se avîntă în peisaje imaginative uneori aproape expresioniste) e *Cinci*, o „numerologie” provocatoare numaidecît („Dumnezeu ar fi prea puțin, eu cred în cifra 5” – declamă Olga din primul vers), ludică și manieristă prin arabescurile în care se destramă. Cam la provocare și sfidare ludică merge și *Daemonica*; deși face aici mare paradă, Olga nu era o satanistă, ci doar face și ea pe grozava: „Pentru frumosul Lucifer în flăcări/ Vuind cu oastea lui de îngeri de-a lungul/ Lumilor fără număr, aprinzînd/ Cerul tot în urma lor, de-ardeau/ Eoni întregi pe boltă galactice,/ AVE!”. Altminteri, cînd imaginația ei se precipită în peisaje existențiale, acestea devin pure desene expresioniste, cu notații halucinogene de apocalipsă: „Undeva-n noaptea de veci/ Rotesc sorii de brici, în albi seci/ Curg rîuri de foc, sfîrșie metalele vii/ În mările de pară” etc. (*Unu*). Dar la urmă poezia vine salvatoare, mutînd coșmarul în exultanță: „Și joacă lumile-n roi/ De focuri suflă de flautul din noi” (idem). O efervescentă imaginație materială, folosită în picturi goyești, Olga avea spontan, după cum și mai spontană era senzualitatea stihializată pe care încerca s-o disciplineze în poeme trase la rindea.

¹Ligia Dimitriu, *Olga Caba. Monografie*, Editura Limes, Cluj, 2012, p.5. Mulțumiri Ligiei și pentru ajutorul bibliografic pe care mi l-a acordat.

²Apud Ligia Dimitriu, *op. cit.*, p. 19.

³Idem, p. 28.

⁴Octavian Șireagu, *Noua lirică ardeleană*, cu 25 de portrete de Ioan Țințaș și o prefață de Ion Valerian, Editura Transilvania, Cluj, 1935.

⁵Nicolae Afrapt, *Olga Caba și Eric(a) Tecău în dosarele securității*, Editura Argonaut, Cluj, 2018.

⁶Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron*. Roman, Ediție îngrijită și stabilire text Dorli Blaga și Mircea Vasilescu, Notă asupra ediției Dorli Blaga, Postfață Mircea Vasilescu, Editura Humanitas, București, 1990, p. 178.

⁷Idem, p. 182.

⁸Idem, p. 181.

⁹Ibidem.

¹⁰Nicolae Afrapt, *op. cit.*, p. 33.

¹¹Idem, p.95.

¹²Idem, p. 56.

¹³În interviul din *Discobolul*, nr. 82-83-84/2004.

¹⁴Nicolae Afrapt, *op. cit.*, p. 59.

¹⁵Florin Muscalu, *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni*, Editura Revista V., Focșani, 1999, p. 32.

¹⁶Ligia Dimitriu, *op. cit.*, p. 244.

¹⁷Ton Chinezu, *Pagini de critică*, Ediție îngrijită și prefață de I.Ne-goșescu, București, Editura pentru literatură, 1969, p. 282.